

Sözlü Tarihin Tanıtımı

Hayattaki insanların öyküleri tarih olunca

Başlık: Sözlü Tarihin Tanıtımı
ISBN: 978-9963-8991-8-0

Yazarlar:

Charlotte Fischer
Stefania Costache
Dr Chara Makryianni

Editöryal Danışman:

Dr Peter Cunningham

Çevirmen:

Şerif Tuncel

Türkçe Editör:

Bahar Taşeli

Düzeltilen:

Dr Meltem Onurkan Samani

© **Telif Hakkı:** UNDP-ACT, 2011

Tüm hakları saklıdır.
Kıbrıs'ta hazırlanmıştır.

Fotoğraflar: Sarah Malian and Beran Djemal, CCMC
& Chara Makryianni, AHDR

Basım: K&L Lithofit, Kıbrıs

© **Tasarım:** GRA.DES www.gra-des.com

Tasarım Uyarlaması: Tijen Özerdağ

Bilgi için: Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği

E-posta adresi: ahdr.mide@ahdr.info

Web-sitesi: <http://www.ahdr.info>

óμιλος ιστορικού διαλόγου
και έρευνας **association**
for historical dialogue
and research tarihsel
diyalog ve araştırma derneği

AHDR, misyonu kamuoyunda ve özellikle çocuklar, gençler, eğitimciler arasında ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi görüş, etnik ve sosyal köken, statü farkı gözetmeksizin, çeşitliliklere ve düşüncelerin paylaşılmasına saygı çerçevesinde, farklı yetenek düzeyindeki bireylere öğrenme olanakları sağlayarak tarihsel anlayışın gelişmesine katkıda bulunmak olan kültürlerarası bir sivil toplum örgütüdür. AHDR misyonunu gerçekleştirirken, Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi, UNESCO eğitim amaçları, Avrupa Konseyi'nin tarih eğitimine ilişkin tavsiyelerini gözönünde bulundurur. Araştırma ve araştırma bulgularının yayınlanması; politika önerileri geliştirme; kütüphane ve arşivlerin zenginleştirilmesi; öğretmen eğitimi seminerleri düzenleme, tartışmalar, konferanslar düzenleme; eğitim materyalleri yayınlama; alan gezileri ve yürüyüşleri düzenleme; kitlelere ulaşım araçları geliştirme; bireyler ve kurumlar arasında yerel, Avrupa ve uluslararası düzeyde sinerji oluşturma AHDR'in aktiviteleri arasında yer almaktadır.

Türkçe'nin yanısıra İngilizce ve Yunanca dillerinde de basılan bu yayın, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İşbirliği ve Güven için Hareket (UNDP-ACT) tarafından sağlanan fonlarla gerçekleştirilmiş olup, Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR)'nin Eğitimde Çoklu Bakışaçıları ve Kültürlerarası Diyalog (MIDE) projesinin eğitim materyalleri serisinden tanesidir.

Yasal Uyarı: Bu yayında yer alan görüşler yazarlara ait olup, üye ülkeleriyle birlikte Birleşmiş Milletler, UNDP, USAID veya AHDR'in görüşlerini temsil etmeyebilir.

Sözlü tarihin tanıtımı

Hayattaki insanların öyküleri tarih olunca

	Sayfa
Teşekkür	3
1. Öyküler, Tarih ve Sözlü Tarih	5
2. Sözlü Tarihin Tarihiçesi	6
3. Sözlü Tarihle ilgili Tartışmalar	8
4. Sözlü Tarihin Nasıl Yapıldığı	10
Etik Konular	11
Mülakat Öncesinde Yapılması Gerekenler	12
Mülakat	13
5. Mülakat Sonrası	15
6. Kaynaklar ve Sözlü Tarih Konusunda Diğer Bilgiler	16
Ek 1: Örnek Sorular	19
Ek 2: Örnek Mülakat İzin Formu 1	20
Ek 3: Örnek Mülakat İzin Formu 2	21
Ek 4: Örnek Teşekkür Mektubu	22

Bu kitapçığı sözlü tarihe özel ilgisi olan herkese ithaf ediyoruz.

Öğrenciler, öğretmenler, eğitimciler ve sözlü tarihle ilgilenen herkese yönelik olarak tasarlanan bu kitapçığı yazarken çabalarımızı destekleyen ve bu projeyi tamamlamamız için bize güç veren pek çok kişi ve kuruma teşekkür etmek istiyoruz.

Öncelikle, Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR) Yönetim Kurulu ile üyelerine ve Derneğin Eğitimde Çoklubakışaçısı ve Kültürlerarası Diyalog Projesi (MIDE) danışmanlarına teşekkürü borç biliriz.

Ayrıca, Sn. Daphne Lappa'ya bu kitapçığın hazırlanma aşamasındaki tüm yardımları için, Dr. Peter Rutkoff, Sn. Güven Uludağ ve Dr. Yiannis Papadakis'e bu yayının daha önceki taslakları üzerine yaptıkları yararlı yorumlardan ve düşüncelerini bizlerle paylaştıklarından ötürü teşekkürlerimizi sunarız.

Kıbrıs Medya Toplum Merkezi (CCMC)'den Beran Cemal ile Sarah Malian'a fotoğraf çekimleri için ve ayrıca fotoğraflarda yer alan Evanthia Argyriou, Berangere Blondeau, Vedia İzzet, Gülçin Ertaç, Alev Tuğberk, Shirin Jetha Dağseven ve Daphne Lappa'ya katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Dr. Peter Cunningham'a da titizlikle yapmış olduğu editoryal danışmanlık, değerli önerileri ve AHDR'a süregelen desteği için teşekkür borçluyuz.

Bu yayını destekleyen ve gerçekleşmesini sağlayan sponsorlarımıza da ayrıca teşekkür ederiz.

Son olarak, bu süreç içinde bize geribildirimde bulunan Kıbrıslı öğrencilere, velilere ve eğitimcilere müteşekkirimiz.

Yorumlarınızın projemize katkısı büyük olmuştur.

Charlotte, Stefania, Chara

1. Öyküler, Tarih ve Sözlü Tarih

İnsanların yaşam tecrübeleri çoğu zaman öykülerle ifade edilir. Tarihçiler“öykü” kelimesini kullanırken, insanların yaşadıklarına belli bir düzen ve yapı getiren bir anlatıyı kastederler. Birisine çocukluğunu sorduğunuzu düşünün. Size okuldaki deneyimlerinden, anne babasından veya sevdiği oyunlardan bahsedebilir. Neyi anlatmayı seçerse seçsin, hatıralarını düzenlemek ve böylece bir öykü oluşturmak durumundadır.

Tarihçiler insanların geçmişte yaşadıklarını araştırırken, genellikle bilgi kaynağı olarak öykülere başvurarak çalışmalarına başlarlar. Uzak geçmişte araştırırken, yazılı hikayeleri yani geçmiş yüzyıllarda yaşamış olanların yazdığı ve bize kadar gelen anlatıları kullanırlar. Daha yakın geçmişte, örneğin Kıbrıs'taki mevcut sınırın her iki tarafından sanatçılar ve şairler sosyal alanda kendi deneyimlerini aktardıkları, Kıbrıs ve tarihi ile ilgili hem sözlü hem de yazılı anlatılar bıraktılar. Tarihçiler yakın geçmişte araştırırken, sıkça sözlü ifadelerle yani yaşayan kişilerin anlattıkları öykülere başvururlar. Örneğin, Yahudi Soykırımı üzerinde çalışma yapan bir tarihçi, kurtulanların anlattığı pek çok öyküden yararlanabilir. O halde, öyküler, başka kaynakların yanısıra, geçmişle ilgili bir versiyon yaratmamıza ya da bir başka deyişle, tarih yazmamıza olanak sunan ham malzemenin bir parçasını oluşturur.

Sözlü tarih, temel olarak sözlü kaynaklara odaklanır ve tarih anlatıları yaşayan insanların öyküleri, anıları ve tanıklıklarının sistematik olarak kaydedilmesi, korunması ve yorumlanmasıyla oluşturulur. Tarihçi, kişilerin aktardığı öyküleri kaydedebilir ve sonrasında, bulgularını genişletmek ve anlatıyı oluşturmak için başka kaynakları, örneğin başka kişilerin hatıratlarını, ya da gazete, biyografi ve nüfus sayımları gibi yazılı belgeleri kullanabilir. **Sözlü tarihin amacı, farklı tanıklıkları (bazen açıkça çelişen) bir araya getirip, kendi muhakeme ve değerlendirmemizden geçirerek güvenilir bir anlatı oluşturaktır.** Öğrencilerin farkında olmaları gereken bir nokta, gazete, biyografi ve nüfus sayımı gibi birçok belgesel kaynağın da çeşitli nedenlerden dolayı kişisel bellek kadar hatalı ya da yanlı olabileceğidir. Bu gibi çeşitli özel ve kamusal, sözlü ve belgesel materyalden yola çıkılarak sözlü tarih yapılabilmektedir.

2. Sözlü Tarihin Tarihçesi

Bu noktada sözlü tarih uygulamasının nasıl başladığı hakkında biraz bilgi vermek yararlı olabilir. Sözlü tarih birçok yönden oldukça yeni bir olgudur. Amerika'da tarihçiler tarafından 1940'lardan beri uygulanırken, dünya çapında ana akım tarih çalışmalarında gerçek anlamda patlama yapıp, yaygınlık kazanması 1960'lar ile 70'lerde söz konusu olmuştur. Sözlü tarih yaklaşık olarak bu dönemde kendini gösteren diğer beş akıma paralel olarak gelişti.

Bunlardan birincisi, 1960'larda tarihçilerin, zamanın mevcut politik ve diplomatik tarih anlatılarının odağı olan krallar, kraliçeler, din adamları ve savaşlarla daha az ilgilenmeye ve bu tür tarihin görünmez kıldığı insanların hayatlarına dair sorular sormaya başlamalarıyla yaşanan değişimdir. Bu yeni yaklaşım pek çok yönde gelişti. Feminist tarihçiler göz ardı edilen veya yeterince önemsenmeyen kadınlara odaklanmaya başladılar; eşcinsel ve lezbiyen tarihçiler cinselliğin tarihini irdelemeye başladılar; Marksist tarihçiler işçi sınıfının yaşam ve mücadele koşullarına dair sorular sormaya başladılar ve ABD'deki Afro-Amerikan kökenli tarihçiler siyahi toplumların geçmişini eşelemeye başladılar. Bu bağlamda sözlü tarihçiler, insanların günlük veya politik olayları nasıl yaşadıklarıyla ilgilenmeye başladılar. Bu, bir başka deyişle, tarihin dönüm noktalarında siyasi ve askeri liderlerin rolünü vurgulayan bir 'yukarıdan aşağıya' yaklaşımın yerine, geçmişte meydana gelen değişikliklerin 'aşağıdan yukarıya' yorumlanması, yani sıradan insanların olayları nasıl yaşadıklarına odaklanan bir yaklaşımdı.

Sözlü tarihi etkileyen ikinci gelişme, herhangi bir olayla ilgili olarak tek bir 'doğru' veya 'tarafsız' görüşün olmadığı, bunun tersine aynı olayla ilgili çoklu geçerli görüşlerin olabileceğini ortaya koyan postmodern teorinin yükselişi oldu. Postmodern düşünceye göre hiçbir şey basit bir 'gerçek'ten ibaret değildi ve bir olayla ilgili tüm anlatılarda bir nebze yanlılık vardı. Bu yüzden, geçmişte gerçekleştirilen bir grevi inceleyecek olan bir tarihçi için, greve katılmış olan işçi sınıfından bir kadının elli yıl sonraki anlatısı, en az o dönemde yazılmış herhangi bir resmi devlet evrağı kadar değerli bir kaynaktır.

Bu dönemde yaşanan üçüncü bir yenilik, toplumsal bellek ve 'kamu tarihi'ne olan ilginin gelişmesiydi. Kamu tarihi ve kolektif bellek, somut ifadesini toplumların geçmişlerini abideleştirme biçimlerinde bulur. Kıbrıslı Türkler'in Kıbrıslı Rumlar'a karşı verdikleri *Taksim* mücadelesini¹ anmak için 1978 yılında kurulan Kıbrıs Türk Milli Mücadele Müzesi veya Kıbrıslı Rumlar'ın İngilizler'e karşı verdiği Enosis² mücadelesinin anısına 1961 yılında kurulan Kıbrıs Rum Milli Mücadele Müzesi buna örnek olarak sayılabilir. Müzelerin yanı sıra her yıl düzenlenen askeri geçit törenleri, örneğin, Kıbrıs Rum toplumunda Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Bağımsızlık Günü'nü kutlamak için 1 Ekim'de³ düzenlenen törenler, ve Kıbrıs Türk toplumunda *Mustafa Kemal Atatürk* tarafından başlatılan İstiklal Savaşı'nın anısına düzenlenen 19 Mayıs⁴ törenleri de buna örnektir.

Sözlü tarih, resmi toplumsal veya kamusal bellek ile bireysel bellek -yani insanların kendi deneyimleri sonucunda oluşturdukları geçmişler- arasındaki ilişkiyi irdelemiştir. Sözlü tarih bu şekilde, kamu kuruluşları ve uygulamalarında sabitleştirilmiş resmi tarihsel anlatılara zıt düşen, daha önce duyulmamış sesleri ortaya çıkarmış ve böylece çoklu bakış açılarını desteklemiştir. Örneğin, kendileriyle görüşme yapılan Kıbrıslı Türkler'in 1974 olaylarından, yıllarca süren zorlukların sona ermesi olarak bahsetmeleri, Kıbrıslı Rumlar'ın bu olayları ülkelerinin şiddet zoruyla gerçekleşen ve süregelen bölünmüşlük durumunun başlangıcı olarak gören resmi algılamalarıyla çelişmiş ve aynı zamanda o güne kadar göz ardı edilen deneyimlerin su yüzüne çıkmasını sağlamıştır.⁵

1. **Taksim** Kıbrıs adasının Türkler ile Rumlar arasında bölünmesini savunan Kıbrıs Türk tezi idi. Taksim savunucuları Kıbrıs'ın bölünmesini, Adadaki Türk varlığının devamını sağlamak ve Kıbrıslı Türklerin Adada çoğunluk olan Kıbrıs Rum nüfusu tarafından asimile edilmesini veya etnik soykırıma uğramasını engellemek için tek yol olarak görüyorlardı.
2. **Enosis** (Rumca'da 'birleşme') aynı dönemde Kıbrıslı Rumların Kıbrıs adasını Yunanistan'a bağlama hareketidir.
3. Kıbrıs'ın İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanan Zürich ve Londra antlaşmaları sonucunda bağımsızlığını kazanması.
4. '19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı' veya kısaca 'Gençlik ve Spor Bayramı', Türk Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcını anmak için her yıl 19 Mayıs'ta kutlanan bir Türk ulusal bayramıdır.
5. Psaltis, C. & Lytras, E. Önceki adıyla *Kıbrıs'ta Karma Köyler: Geçmiş, Bugün ve Geleceğin Temsiliyetleri – Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği'nin bir araştırma raporu*. Lefkoşa

Dördüncü yönelim ise 'amatör tarih' in gelişmesi, yani profesyonel tarihçilerin dışında kalan kişilerin tarihe olan ilgilerinin ve faaliyetlerinin artmasıdır. Birçok amatör tarihçi, ailelerinin soy ağacı ve kökeniyle ilgilenmeye başlamış; bu amaçla doğum, ölüm ve evlenme belgeleri gibi pek çok arşiv kaynağını araştırmaya koyulmuştur. Sözlü tarih bu akımı desteklemiştir; çünkü, amatör tarihçiler ilk önce kütüphane ve arşive gitmek yerine, o dönemde yeni ortaya çıkan portatif ses kayıt cihazlarını alarak kendileriyle deneyimlerini paylaşacak yaşlı akrabalarına gidebiliyorlar ve gerçek anlamda tarih yazabiliyorlardı. Daha sonraki yıllarda, özellikle de ABD'de popüler olan etnik gruplar veya yaşlı bakım evlerinde 'kuşaklararası paylaşım' programları geliştirildi. Bu programlar dahilinde yaşlılar anılarını yerel okullardan gelen küçük çocuklarla paylaştılar.

Beşinci ve son olarak belirtilmesi gereken, son elli yıl içinde teknolojiye yaşanan gelişmelerdir ki, bunlar olmasa sözlü tarihin bu denli önem kazanması mümkün olmazdı. Kaset kayıt cihazlarından, dijital kayıt cihazlarına ve portatif film kameralarına kadar pek çok cihazla sözlü ifade toplayabilmek ve kaydedebilmek, sözlü tarihin fiziksel anlamda önceden hiç olmadığı kadar ulaşılabilir olmasını sağladı. Ayrıca, bazı medya profesyonellerinin de bu popüler akımdan etkilenerek sözlü tarih yöntemini radyo, film ve televizyon yapımlarında uyguladıklarına dikkat çekmek gerekir.

3. Sözlü Tarihle ilgili Tartışmalar

Bugün sözlü tarihin mümkün ve popüler olması, tüm sorunların çözüldüğü anlamına gelmiyor. Sözlü tarihe yönelik pek çok soru, eleştiri ve konuyu tartışan çok miktarda yayın bulunmaktadır.

Sorgulanan konulardan bir tanesi, kişisel anıların tarihsel kanıt olarak ne kadar güvenilir olduğudur. Örneğin, bir tarihçi, 1974 öncesinde Kıbrıs'ın karma köylerinde yaşamın nasıl olduğunu öğrenmek istiyorsa, öncelikle o dönemde yaşamış olan insanlarla bir araya gelip, onlara köylerindeki yaşamla ilgili sorular sormalıdır. Kıbrıslı Rumlarla Kıbrıslı Türklerin köyde birlikte mi yaşadıkları, aynı mahallelerde mi oturdukları, birbirlerinin dillerini bilip bilmedikleri, birlikte çalışıp çalışmadıkları ya da ticari ilişkileri bulunup bulunmadığı, toplumlararası evliliklerin olup olmadığı ve sosyal yaşamda neleri paylaştıkları, araştırmacının yönelteceği sorulardan bazılarıdır. Ancak, karma köylerde yaşamış Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türkler'e köylerindeki Kıbrıslı Rum ve Türk nüfusunun yüzdeliği sorulunca, aynı köyden Kıbrıslı Türkler'in ve Rumlar'ın verdikleri cevaplar yaklaşık %60 farklılık gösterdi; nüfus sayımının belirttiği 'gerçek' cevap ise iki grubun hatırladığının aslında tam ortasındaydı.⁶ Bu durumda, insan belleği ne kadar güvenilir veya doğrudur?

Geçmişte yaşanmış olayları hatırlamak zordur ve insan belleği insanın düşüncelerini etkileyen önyargılardan arınmış değildir. Özellikle de görüşme yapılan kişilerden acı anılarını hatırlamaları istenildiğinde, o zamanların kolay hatırlanmasını veya düşünülmesini engelleyen bir dizi işlem meydana gelebilir. Bilinçsiz önyargının yanı sıra, görüşülen kişilerin hakkında konuşmak istemeyecekleri ya da anlatılarında doğrulardan sapabilecekleri olaylar da olabilir; özellikle de görüşme acı veya zor konulara odaklanıyorsa. Diğer bir olasılık ise, kişilerin bir başkasını üzeceği endişesiyle veya 'aile meselesi' olan ya da bir şekilde 'özel' olan bir bilgiyi paylaşmak istemeyebilecekleridir. Bunlara ek olarak, sözlü tarihçilerin yaşadığı bir başka sorun, görüşülen kişilerin, konuşurken birçoğumuzun yaptığı gibi, anlatılarında kendi yaşadıkları deneyimlere varsayımlarını da katmaları ve çoğu zaman aradaki farkı açıkça ifade etmemeleridir.

Sözlü tarihin savunucuları, yöneltilen eleştirilere karşılık olarak yazılı kaynakların da eşit derecede önyargı taşıyabileceğini ve aynı eleştirilerin biyografi, otobiyografi ve gazeteler gibi tarihçilerin güvenilir saydığı birçok diğer kaynak için de yapılabileceğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca, sözlü ifadelerin düzeltilmesinin bazı yönlerden daha kolay olabileceğini, çünkü görüşülen kişilerin çapraz sorgulamaya alınabileceğini iddia etmişlerdir. Görüşmeciler, görüşme sırasında, kişilerin anlatı akışlarını bozmadan, kibar bir şekilde verilen bilgilerin geçerliliğini sorgulayabilir ve anlatıcılardan cevap alabilir.

Sözlü tarihi irdeleyen yayınlarda, yöntemin başka sınırlamalarına da dikkat çekilmiştir: Sözlü tarihin sınırlı zamansal erişimi bunlardan birisidir, zira sözlü tarih çalışmalarında en fazla iki ya da üç nesil geriye gidilebilir ve daha eskilerin araştırılmasında, insanların bilgileri en fazla büyükannelelerinin anlattığı hikayelere kadar geri gidebileceğinden, sözlü tarihin pek fazla yararı olmaz; bir diğer kısıtlama, zamansal kesinliğin olmayışıdır, zira anlatıcılar 'ben çocukken' veya 'ben okula giderken' gibi daha genel zaman dilimlerinden bahsederler; anlatıların kişiselliği ve anlatıcının varsayılan temsiliyetinin kısıtlı olması veya anlatıcının verdiği cevapların aslında geçmişte olup bitenlerle ilgili gerçekleri, düşünceleri veya duyguları yansıtmayıp, yaşananların sonrasında gelişen olaylar tarafından şekillendirilmiş olması ya da kişinin, mevcut zamanda en uygun olduğuna kanaat getirdiği cevaplar vermesi. Fakat yine de, tüm bunlara bakınca, sözlü anlatıyla ilgili bu zaafın, tarihçiler tarafından kullanılan diğer belgesel kaynaklarda da çeşitli şekillerde mevcut olduğu görülür. Sonuç olarak, diğer yöntemlerle birlikte kullanıldığı ve eleştirel yaklaşıp çapraz incelendiği sürece, tarih yazımında sözlü tarihin araçsal değeri azalmamaktadır.

Sözlü tarih literatüründe ikinci bir tartışma konusu, mülakatı yapan ile mülakat yapılan kişi ilişkisine ve bunun sözlü tarihin etik uygulaması ile bağlantısına dayanır. Araştırmacılar, sözlü tarih görüşmeleri sırasında empati ve mesafe kavramlarının rolü üstünde durmuşlardır. Aynı şekilde, mülakatı yapan (araştırmacı) ve kendisiyle mülakat yapılan (araştırılan) arasındaki güç ilişkisi – bu etnisite, din,

6. Psaltis, C. & Lytras, E. Önceki adıyla *Kıbrıs'ta Karma Köyler: Geçmiş, Bugün ve Geleceğin Temsiliyetleri – Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği'nin bir araştırma raporu*. Lefkoşa: Kemanes Digital Matbaacılık.

sınıf, eğitim, cinsiyet veya refah durumu ile ilgili bir güç ilişkisi olabilir – ve bu ilişkinin görüşülen kişinin tutum ve cevaplarını ne oranda etkilediği de bir başka endişe konusu olmuştur. Son olarak, sözlü tarihçilerin üzerinde önemle durdukları bir başka konu ise, görüşülen kişilerin geçmişe dair zor deneyimlerini hatırlarken acı anılar veya duyguların yeniden uyanması sonucunda oluşabilecek travmalar olmuştur.

Zaman içinde, sözlü tarih çalışmaları bu sorunlarla başa çıkmanın yollarını bulmaya çalışmıştır. İlk zamanlar yapılan görüşmelerde, görüşmeciler 'aracsız' belgeler üretmek düşüncesiyle kendileri ve görüştükleri kimseler arasına mümkün olduğu kadar mesafe koymaya çalışmışlarsa da, sonraları benimsenen yöntemler bunun mümkün olduğuna dair hiçbir iddiada bulunmayıp, görüşen ile görüşülen kişinin anlamlandırılmalarının içiçe geçtiğini açıkça kabul etmişlerdir. Ayrıca, çatışmalar veya kanlı olaylarla ilgili hassas bilgileri kaydetmek için farklı yöntemler geliştirilirken, bunun yanında olası bir 'travma' ile başetmek için de teorik bir çerçeve geliştirilmiştir. Örneğin, İspanya İç Savaşı sırasındaki yaşamla ilgili öyküleri araştıran bir sözlü tarih projesinde, travmanın esas alanı olan "tehlikeli bölgeye" girerken, görüşmecinin, görüşülen kişiye eşlik etmesi için kullanılan yöntemin oluşturulmasında psikoanalitik teoriden faydalanılmıştır. Bununla birlikte, sözlü tarih görüşmelerinin bireyler üstünde yaratabileceği olası travmatik etkiler, literatürde yoğunlukla tartışılan bir konu olmaya devam etmektedir.

4. Sözlü Tarihin Nasıl Yapıldığı

Sözlü tarihle ilgili teorik tartışmalara baktıktan sonra, şimdi de bazı pratik konuları ele almamız yerinde olacaktır.

Mülakat öncesi üzerinde durulması gerekenler

Güven ve karşılıklı saygı, sözlü tarih görüşmelerinde anahtar kelimelerdir. Bir görüşme yalnızca ve yalnızca görüşmeyi yapan kişi ile görüşülen kişi arasında bir güven ilişkisi varsa başarılı ve anlamlı olur. Bir günde büyük şeyler olmasını beklemeyiniz; güvene dayalı ilişkiler geliştirmek zaman ve çaba gerektirir. Bazı görüşmecilerin başkalarının güvenini kazanma konusunda doğal yeteneği vardır ve bazı görüşülenler ise başkalarına kıyasla karşılarındaki kişilere daha kolay güven duyabilirler.

Konunuz nedir? Mülakattan önce bir ön araştırma yapmanız ve görüşmenin konusu üstünde düşünmeniz gerekir. Bu ön hazırlık, görüşülen kişi özellikle ilginç veya şaşırtıcı birşey söylese sizin uygun sorular sorarak 'aktif bir röportajcı' olmanıza yardımcı olur. Ayrıca, eğer görüştüğünüz kişilerin size anlattığı öyküler onlar için acı vericiyse, veya hakkında konuşmaları gerektiği öğretilmiş konular ise, kendilerini dinleyen kişinin bunu anlamaya ve söyleyeceklerini dinlemeye hazır olduğunu bilmeleri çok önemlidir.

Görüşmeci ekipleri oluşturarak işbirliğinden yararlanın: birisi görüşmeyi yaparken, bir diğeri içerik, anlatıcının görüntüsü, ortam ve ruh hali hakkında not tutabilir. Bu yaklaşım, konunun daha fazla çoklu bakış açısıyla analiz edilip sunulmasına yardımcı olur.

Yanıtlarını bulmayı umut ettiğiniz sorular nelerdir ve ne tür bilgilere ulaşmak istiyorsunuz? Birisinin ne söyleyeceğini önceden tahmin etmek imkansız da olsa, öğrenmek istedikleriniz konusunda bir fikrinizin olması, size öncelikle sorularınıza cevap verebileceğini düşündüğünüz görüşülecek kişileri seçme ve ayrıca görüşme sırasında anlatıcıları daha çok bilgi sahibi olmak istediğiniz konulara yönlendirme imkanı verir.

- Görüşeceğiniz kişileri nasıl seçeceksiniz? Pratikte, pek çok sözlü tarih çalışmasında çok az 'seçme' yapılır. Örneğin, 1950'lerde Kıbrıs'taki evlerde ne tür yemeklerin yendiğini öğrenmek isterseniz, o dönemde yaşamış olan herkes bu deneyimlerini hatırlayacak ve büyük bir ihtimalle görüşmeye katılmak isteyecektir. Başka bir sorun ise, sözlü tarih kaynaklarının potansiyel anlatıcıların yaşam süreleriyle kısıtlı olmasıdır. Bu yüzden tarihçilerin daha eski zamanlara dair kendilerine tanıklık yapabilecek kişileri bulmak için daha çok araştırma yapmaları gerekir. Başka durumlarda ise, örneğin Kıbrıs'ta 1950'li yıllardaki karma köylerin yapısıyla ilgili hassas veya karmaşık olan bir konuda bilgi toplamak isterseniz, bilgilerine danışacağımız örneklem grubunu oluşturacak bireyleri belirlerken daha dikkatli düşünmeniz gerekebilir.

Bu konuya girmişken, **görüreceğiniz kişileri seçmenin pek çok farklı yöntemi vardır**. 'Amaçlı örneklem' bir grup içinde ve hatta farklı gruplardan, farklı güç ilişkilerinde konumlanmış ve aynı olayla ilgili olarak değişik ve hatta belki de çelişkili ifadeler verebilecek kişilerin seçilmesidir. Buna alternatif olarak, belli bir dönemin nüfusunu temsil edecek bir örnekleme hedefleyen 'kota örnekleme'ni kullanabilirsiniz veya 'olasılıklı olmayan örneklem' yöntemini kullanarak, belli bir zaman veya olayla ilgili ifade verebilecek bulabildiğiniz tüm bireylerle görüşebilirsiniz.

- Mülakatı nerede yapacaksınız? Özellikle sesli bir yer istemiyorsanız, **görüşmeler genel olarak en iyi sessiz ortamlarda yapılır**. Görüştüğünüz kişilere kolaylık sağlamak için en iyisi onlara nerede görüşmek istediklerini sorunuz - en rahat kendi evlerinde hissedebilirler veya sizinle daha nötr bir yerde buluşmak isteyebilirler. Eğer onlarla belli bir yerle ilgili deneyimleri üstünde görüşüyorsanız - örneğin, okuldaki yaşamları - hafızalarını canlandırmak için görüşmeyi bu ortamda yapmak isteyebilirsiniz; fakat, söz konusu mekan onlar için hassas bir yer ise görüşmeyi tasarlarken çok iyi düşününüz. Eğer böyle bir yer seçerseniz, kişilerin **orada görüşmek konusunda gerçekten de rahat** olduğundan ve geçmiş anıların onları sarsması ihtimaline karşı başka bir alternatifiniz olduğundan emin olunuz. Açık hava ortamında görüşme yapmayı seçerseniz, bunu "**yürüyüş röportajı**" şeklinde yapabilir ve görüştüğünüz kişi size belli yerleri gösterirken kendisini filme alabilirsiniz. Bunun dışında, görüşmeyi en kolay otururken yapabilirsiniz; böylece her ikiniz de rahat olabilir ve su, mendil vs. gibi şeylere kolayca ulaşabilirsiniz.
- **Görüştüğünüz kişiye yardımcı olmak için yardımcı malzemeler kullanmak** isteyip istemediğinize karar veriniz - bir fotoğraf, bir kitap, bir oyuncak, genel olarak anlatıcının belleğini canlandıracak veya bir konuyu daha da açmasına yardımcı olacak herhangi birşey olabilir. Bu sizin görüşeceğiniz kişiye, görüşmeye getirmesini önerdiğiniz, kendisine ait bir nesne olabileceği gibi, kendinizin konu ile ilgili önceden yapmış olduğunuz araştırma sırasında bulduğunuz bazı resimler veya gazete makaleleri de olabilir.

Etik Konular

Sözlü tarih görüşmesi yapan herkes, araştırmanın sorumlu bir şekilde yürütülmesini ve yalnızca görüşülen kişilerin değil, aynı zamanda sözlü tarih görüşmecilerinin de korunmasını sağlamak için etik konulara önem vermelidir. Eğer görüşme kaydı arşivlenecekse veya kopyaları çıkarılacaksa, görüştüğünüz kişileri bu konuda bilgilendirip, onaylarını almanız gerekir.

Daha da önemlisi, görüştüğünüz kişilerden hassas ve ihtilafli konularda anılarını paylaşmalarını isteyecekseniz, açıklanması istenilmeyen bilgilerin neler olduğu netleştirilmeli, gizliliğe saygı gösterilmeli ve anlatıcının isminin saklı kalması (eğer öyle istenmişse) garanti edilmelidir.

Tüm durumlarda, projenizin etik ilkelere uymasını sağlamak için başvurabileceğiniz bir başka uygulama ise sözlü tarih görüşmelerine imzalanmış bir izin formunun eşlik etmesidir⁷.

7. İzin Formu örnekleri için lütfen Ek 2 ve 3'e bakınız.

Aşağıdaki yedi etik ilke⁸ size sözlü tarih projelerinde yol gösterici olabilir:

1. İnsan onuruna saygı.
2. Bilgilendirilmiş rızaya, (görüşülecek kişinin) özgür ve gönüllü onayına saygı.
3. Çocuk, yaşlı, göçmen ve yerinden edilmiş kişiler, mağdurlar, engelliler veya incinebilir ya da bir sözlü tarih görüşmesi sonucunda incinebilecek tüm kişilere karşı saygı.
4. Özele ve gizliliğe, görüşme yapılan kişinin görüşmeden çekilme hakkına saygı (görüşmeden geri çekilme şartları da izin formunda belirtilmelidir).
5. Adalet ve eşit katılıma saygı; incelenen toplum, topluluk ya da grupların eşit temsiliyetini sağlamak ve adil olmak.
6. Zarar ve yararların dengelenmesi.
7. Zararların en aza indirilmesi, özellikle de hassas kişilerle görüşürken.

Mülakat Öncesinde Yapılması Gerekenler

Görüşeceğiniz kişilere kendinizi tanıttın. Onlara, bir sözlü tarih projesinin parçası olmayı teklif etmek için ilk kez yaklaştığınızda, neyi araştırdığınızı, neden onları görüşmeye davet ettiğinizi, istedikleri anda bu projeden çekilebileceklerini kendilerine açıklayın. Onlara bu süreçte neler yapılacağı hakkında bilgi verin - onlarla bir kez mi görüşeceksiniz? İki mi? Ne kadar süreyle? Ayrıca, verecekleri ifadenin telif hakkına sahip olduklarını ve isterlerse görüşmeye yanlarında birini getirebileceklerini bildirin.

Mülakattan önce anlatıcıyla biraraya gelip sıcak bir güven ilişkisi kurmaya çalışın. Bir görüşmecinin görüşeceği kişiyle esas görüşmeden önce konuşması - ve hatta bazen birkaç defa - yaygın bir uygulamadır. Esas görüşmeye başlamadan önce, konuyla ilgili olarak konuşmak istemedikleri şeyler olup olmadığını sorun ve eğer görüşme sırasında hakkında konuşmak istemedikleri bir konu ortaya çıkarsa, bir sonraki soruya geçmeyi talep edebileceklerini açıklayın. Eğer yardımcı malzeme kullanacaksanız, bu konuda onları önceden bilgilendirin ve

8. O'Hare, Kirsten (n.d). Oral History Ethics Tips (Sözlü Tarih Etik İpuçları). Erişim: <http://storytelling.concordia.ca/oralhistory/resources/tips/ethic.html> (2010, Aralık 29).

kendilerinin getirmek istedikleri birşey olup olmadığını sorun; örneğin, bir kayıp yakınıyla görüşüyorsanız, anlatıcı, kayıp kişinin fotoğrafını getirmek isteyebilir veya birisinin çocukluğunu araştırıyorsanız, kişi bir oyuncakını getirebilir.

Görüşmeyi başlatmak ve bitirmek için bazı sorular hazırlayın. Kesin olarak işlemek istediğiniz konuların bir listesini yapın. Örneğin, yaşlı bir dedeyle okul hakkında görüşüyorsanız, şunların notunu almak isteyebilirsiniz: yemekler, arkadaşlar, uniformalar, öğretmenler, dersler, bina, ceza.

Ayrıca görüştüğünüz kişilere imzalatmak üzere, sundukları bilgilerin eğitim ve araştırma amaçlı kullanılmasına izin verdiklerini ve yayınlanacak çalışmalarda isimlerinin saklı kalması seçeneklerinin olduğunu belirten yasal izin formları hazırlamalısınız. Ses ve/veya görüntü kayıt cihazlarınızı (veya kâğıt, kalem) . . . hazırlayın ve bunları önceden deneyip nasıl çalıştıklarını iyice öğrenin! Birçok sözlü tarihçi, pilleri biten dijital kayıt cihazlarından dolayı zor durumda kalmıştır; bu yüzden her seferinde yeni piller kullanmayı tercih edin...

Mülakat

Görüşme yaptığınız kişiyi temel kurallar konusunda tekrar bilgilendirerek başlayın - öncelikle katılımı için bir kez daha teşekkür edin ve istediği zaman herhangi bir noktada durabileceğinizi veya bir sonraki soruya geçebileceğinizi hatırlatın. Sorulara geçerken, görüştüğünüz kişinin adını, görüşme yerini ve tarihi kaydedin. Görüşme sırasında yedi etik ilkeyi göz önünde bulundurun!

Genellikle basit sorulardan başlamak daha kolaydır. Görüştüğünüz kişilere isimleri ile bazı kısa, basit ve somut bir şekilde yanıtlanabilecek sorular sorun: nerede büyüdükle, anne babalarının ne iş yaptıkları, yaşları gibi kolaylıkla cevaplayabilecekleri ve onları rahatlatacak sorular. Daha zor veya duygusal soruları, görüşmenin ilerleyen anlarına bırakın. Sorularınızı açık uçlu, yani basit bir 'evet' ya da 'hayır' cevabı yerine, daha kapsamlı cevaplar gerektirecek biçimde sorun; örneğin, "okulda cezalandırıldınız mı?" yerine "okulunuzda ne tür cezalar vardı?" şeklinde sorun. Sonrasında daha fazla açıklamaya ihtiyacınız varsa, daha öz sorularla devam edebilirsiniz.

Sessizlikten korkmayın - görüştüğünüz kişi duraksarsa, düşünmesi veya duygularını toplaması için zaman tanıyın. Bu, hem onun hem de sizin için yararlı olacaktır. Dikkatinizi verin, göz temasını koruyun, gülümseyin, baş sallayın ve eğer uygunsuzsa öne doğru eğilin. Görüşülen kişiler gergin olabileceklerinden, bir gülümseme veya baş sallama onları cesaretlendirecektir. Aynı zamanda, anlatıcıyla aranızda dengeli bir mesafeyi koruyun. Kendi görüşlerinizi ve fikirlerinizi belirtmek, anlatıyı doğruluktan saptırabilir; çünkü görüşülen kişi bilinçli veya bilinçsiz olarak sizi memnun edecek bir öykü oluşturabilir.

Elinizde değinmeyi istediğiniz konuların bir listesi olacaktır. Ancak, görüşme sırasında hiç beklemediğiniz ve size ilginç gelen bir şey çıkarsa bunu ek sorularla açmaktan çekinmeyin. Bu sizi sormayı planladığınız bir sonraki sorudan uzaklaştırırsa da sorun değildir - yaşayan bir kaynakla çalışmanın keyfi budur!

Konunuza ve görüştüğünüz kişinin görüşmedeki performansına bağlı olarak görüşmenizi bir iki saatten uzun tutmamaya çalışın. İkinizden birinin yorulması durumunda ise daha da kısa kesebilirsiniz. Her zaman için ara verebilir, belki ihtiyaç duyulursa bir şeyler içip görüşmeye geri dönebilirsiniz.

Mülakatı ağır veya duygusal bir havada bitirmeyin. Konuşmanızı bitirmeden önce onları yeniden 'şimdiki an'a geri getirin.

İmzalamaları için izin formunu verin. Arkadaşları veya aileleriyle görüşmek veya yasal görüş almak isterlerse formu anlatıcıya bırakabilirsiniz.

Görüştüğünüz kişilere katılımları için teşekkür notu gönderin.⁹

Saha notlarınızı yazın. Saha notları, görüşmeyle ilgili izlenimlerinizden, sizden sonraki araştırmacılara yardımcı olabileceğini düşündüğünüz herhangi birşeye kadar pek çok şey olabilir - amacınız, rolünüz ve ilk izlenimleriniz, görüşmenin ses ya da görüntü kaydının nerede yapıldığı, anlatıcının kendinden emin mi yoksa gergin mi olduğu, görüşmeden keyif mi aldığı yoksa herhangi bir şekilde üzülmiş mü olduğu üzerine izlenimlerinizi yazabilirsiniz. Bu notları görüşmeden hemen sonra almak önemlidir; çünkü hafıza zaman içinde silinir! Notlarınızı ve kayıtlarınızı etiketleyin - böylece neyin tam olarak nerede veya ne zaman gerçekleştiğini bilirsiniz.

Her zaman gerekli olmasa da, bazen görüşmenin transkripsiyonunu çıkarmak yararlıdır. Anlatılanları dinleyip yazıya dökün. Unutmayınız ki kişiler her zaman tam cümle kurmaz ve bazen de önceden söylediklerini tekrar ederler. Bunu dert etmeyin ve herşeyi aynen söylendiği gibi yazıp, boşlukları veya bitmemiş cümleleri parantez açarak (. . .) belirtin ve sözlü kayda sadık kalın. Görüşme kaydının veya yazılı metnin bir kopyasını, onayını almak için görüştüğünüz kişiye iletin.

İşte bu noktada, tarih için temel bir kaynak olan özgün, yaşayan bir anlatıyla çalışma yapmanın keyfi ve önemi başlıyor. Şimdi elinizde yorumlayacağınız, değerlendireceğiniz, başka kaynaklarla kıyaslayıp birleştirebileceğiniz ve böylece tarihsel kayıtlara kendi yeni katkınızı koyabileceğiniz, kendinize ait bir belgeniz bulunmaktadır.

9. Ek 4: Örnek Teşekkür Mektubu.

6. Kaynaklar ve Sözlü Tarih Konusunda Diğer Bilgiler

Sözlü tarih hakkındaki tartışmalar, teorik altyapı ve uygulamaya konulabilecek fikirler için aşağıdakilere bakınız:

Lynn Abrams, **Oral History Theory**, (Routledge, 2010).

Valerie Raleigh Yow, **Recording Oral History: A Practical Guide for the Humanities and Social Scientists**, (AltaMira Press, 2005).

Donald A. Ritchie, **Doing Oral History**, (Oxford University Press, 2003).

Paul Thompson, **The Voice of the Past**, (Oxford University Press, 2000, 3rd edition).

Linda P. Wood, **Oral History Projects in Your Classroom**, (Oral History Association Pamphlet Series, 2001).

Robert Perks & Alastair Thomson, **The Oral History Reader**, (Routledge, 1998).

Akademik araştırmacıların kültürel ve politik çatışma bağlamında, sözlü kaynaklarla nasıl çalıştıklarına dair örnekler için aşağıdakilere bakabilirsiniz:

Yiannis Papadakis, **Echoes from the Dead Zone: Across the Cyprus Divide**, London and New York: I. B. Tauris. [aynı zamanda e-kitap olarak yayınlanmış ve Google kitaplarda kısmen erişilebilir durumdadır.] – İngilizce baskı, 2005.

Yiannis Papadakis, **Ölü Bölgeden Yankılar: Kıbrıs'ın Bölünmüşlüğü Aşmak**, (Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009) – Türkçe baskı.

Bu yayın Kıbrıs'ta bellek, tarih ve kimlik konularını içeren antropolojik bir çalışmadır. Yazar, kendi şahsi anılarını Kıbrıs'ın iki yanından insanların sözlü anlatılarıyla birleştirmiştir. Araştırma süreci içinde, tüm anlatıların (insanların, resmi makamların, müzelerin, tarih kitaplarının, vs.) nasıl taraflı ve sorunlu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, çoklu bakış açıları içeren bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymuştur. Kitap ayrıca, araştırmacının konumuna dair yöntemsel konuları da gündeme getirmektedir.

Riki Van Boeschoten, **Περάσαμε πολλές μπόρες, κορίτσι μου** (Kızım çok şeyler yaşadık), (Plethron, 1999).

Sözlü tarih kaynakları kullanan bu kitap; iç savaş deneyimi, politik bağlam, sosyal yapı, yerel politikalar ve kültürel alanda yaşanan travmatik olaylardan sonra insanların belleğini şekillendiren unsurlar üstünde durur.

Luisa Passerini, **Autobiography of a Generation**, Italy, 1968 (Wesleyan University Press, 1996).

Passerini, İtalya'da 1968 öğrenci hareketlerine katılanların öyküleri ile kendi geçmişine dair anılarını ve şimdiki günlük yaşamını birleştirerek, çağdaş Avrupa tarihini şekillendiren olayları ve bu olayları yaratan insanların ruh hallerini akıcı bir üslupla aktarmaktadır.

Richard Price, **First Time: The Historical Vision of an African American People**, (John Hopkins University Press, 1983).

Bu kitap, tarihsel antropoloji alanında bir klasik olarak değerlendirilir. First Time, yıllarca tarih yazımından tamamen dışlanmış insanlar arasında tarihsel düşüncenin izini sürer. Her sayfa iki bölümden oluşmaktadır. Üst kısımda Surinam yerlilerinin anlattığı sözlü tarih öykülerinin doğrudan transkripsiyonu yer alır. Her sayfanın altında ise Price'in bu ifadeleri daha geniş entelektüel, sosyal ve tarihsel bağlamlara yerleştiren yorumları yer almaktadır.

Daha fazla yönlendirme ve Sözlü Tarih Projeleri için aşağıdaki web sayfalarını ziyaret edebilirsiniz:

1996 yılında kurulan Uluslararası Sözlü Tarih Derneği

<http://www.iohanet.org/>

1973 yılında Britanyalı tarihçiler tarafından kurulan Sözlü Tarih Derneği

<http://www.oralhistory.org.uk/>

1969 yılında Amerikalı tarihçiler tarafından kurulan Sözlü Tarih Derneği

<http://www.oralhistory.org/>

İnternet'te Güney Afrika Tarihi

<http://www.sahistory.org.za/pages/library-resources/oralhistory/people.htm>

Sözlü Tarih Derneği – Sözlü Tarih El Kitapları ve Kaynakçalar

Adım-Adım Sözlü Tarih Kılavuzu

http://dohistory.org/on_your_own/toolkit/oralHistory.html

Kongre Kütüphanesi Sözlü Tarih bölümünden öğretmenler için materyaller ve ders planları

<http://memory.loc.gov/learn/lessons/oralhist/ohhome.html>

Yirminci yüzyıla ait kilit olaylara şahit olmuş olan yaşlılarla görüşecek gençler için çok yararlı bir web sitesi

<http://www.tellingstories.org/index.html>

Sözlü Tarih ve Dijital Tarih Anlatımı Merkezi, destekleyici dijital tarih araştırmaları, tarih öğretimi ve yayınlarda Concordia'nın fakülte üyeleri ile öğrencileri arasında işbirliği olanağı sağladığı gibi; yerel, ulusal ve uluslararası toplumların üyeleri için de bir buluşma noktası oluşturmaktadır.

<http://storytelling.concordia.ca/oralhistory/index.html>

South Kingstown Lisesi ve Brown Üniversitesi ortak çalışması olan ve Rhode Adası sakinleriyle röportajlar içeren 1968 yılının Sözlü Tarihleri - sizin sınıfınızda da yapılabilecekler için ilham alın!

<http://www.stg.brown.edu/projects/1968/>

USC Shoah Foundation Institute - Yahudi soykırımından kurtulanların ve diğer tanıkların, 32 dilde ve 56 ülkeden yaklaşık 52,000 video kayıt ifadeleri

<http://college.usc.edu/vhi/>

Children's Oral History Project: ABD'de Iowa eyaletindeki Afro-Amerikalıların yaşamlarını belgeler. Görüşmeler ilkokul, lise ve üniversite öğrencileri tarafından yapılmış ve kaydedilmiştir.

<http://www.blackiowavoices.org/>

Köleliğe Doğmak: Federal Yazarlar Projesi'nden 1936-1938 Köle Hikayeleri; 2,300'den fazla birinci kaynaktan kölelik öyküleri ve geçmiş kölelerin 500 adet siyah-beyaz fotoğraflarını içerir. ¹⁰

Bu anlatılar, Works Progress Administration (WPA)'a bağlı Federal Yazarlar Projesi'nin bir parçası olarak 1930'lu yıllarda toplanıp, 1941 yılında biraraya getirilerek Köle Öyküleri: Eski Kölelerin anlatımıyla Amerika Birleşik Devletleri'nin Kölelik Halk Tarihi adı altında onyedinci cilt

olarak mikrofilme aktarıldı. İnternette yayınlanan bu koleksiyon, Kongre Kütüphanesi'nin Metin, Baskılar ve Fotoğraflar Bölümlerinin ortak sunumu olup, Baskılar ve Fotoğraflar Bölümü'nden, halka ilk kez sunulmuş olan 200'den fazla fotoğraf içerir. Born in Slavery(Köleliğe Doğmak), Citigroup Vakfı tarafından yapılan cömert bir bağış ile mümkün olmuştur.

<http://www.loc.gov/teachers/classroommaterials/connections/narratives-slavery/file.html>

Kıbrıs'ta yürütülmüş Sözlü Tarih Projeleri için aşağıdaki linklere ve yayınlara bakabilirsiniz:

Sosyopolitik Çalışmalar Enstitüsü - Kıbrıslıların Sözlü Tarih projesi. Veritabanı Kıbrıslı Türk ve Rumlarla yapılan, metne dökülmüş görüşmeleri içerir ve karma toplumlu köylerdeki iletişim şekillerini ortaya koymayı hedefler.

<http://www.ikme.eu/cybihi/>

Kıbrıs Üniversitesi Kütüphanesi'nde EOKA üyeleri ile yapılan görüşmeleri içeren SIMAE (EOKA Mücadelesi Tarihi Anma Konseyi) arşivleri bulunmaktadır: http://library.ucy.ac.cy/digital_library/greek/simae/eoka_gr.htm

Kıbrıs'ta sosyal bilim çalışmalarında çığır açan bir örnek için¹⁰:

Spyrou, S. (Ed.) **Sosyal Araştırmacı olarak Çocuklar: Öğretmenler ve Diğer Eğitimciler için Bir Kaynak Kitabı** (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, tarihsiz).

Kıbrıs'ta araştırma yöntemleri konusunda yayınlanan ilk üç dilli yayın olan bu kitapta, araştırma projelerinin tasarımı, araştırma yaklaşımları ve yöntemleri, araştırmada etik, alan araştırması, rapor yazımı ve araştırma sonuçlarının dağıtımı, nicel ve nitel veri toplama ve analiz etme, sosyal araştırma ve çocuklar gibi sosyal çalışmalarda öne çıkan bir dizi konu birarada ele alınmaktadır. Çocukların birer sosyal araştırmacı olarak yetişmesinde katkı sağlayabilecek eğitimcilere yol gösteren bu kitap, aynı zamanda, disiplinler-arası bir yaklaşımı (kitapta yazıları bulunan yazarlar, antropoloji ve sosyolojiden eğitime, siyaset bilimine ve uluslararası ilişkilere kadar çeşitli disiplinlerden ya da uzmanlık alanlarından kişilerdir) benimsemiştir. Bu yayın, Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarından eğitimci ve araştırmacıları biraraya getiren, eğitim dünyasında geleneksel 'sınırların' nasıl yıkılabileceğini ortaya koymak üzere bir karşılıklı etkileşim süreci başlatarak, araştırmacıların rehberliğinde öğretmen ve çocukların yürüttükleri bir dizi araştırma çalışmasının gerçekleşmesini sağlayan bir projenin ürünüdür.

Uludağ, G., Özen, K., **Unutmadan Sesimiz Kısılmadan**, Öncü Basımevi, 2008

İlkokul düzeyindeki çocukların nene ve dedelerinin ilkokul hayatını araştırmalarını hedefleyen bir sözlü tarih projesidir. Proje; sözlü tarihin, küçük yaştan başlayarak yeni nesillere tanıtılmasını, çocukların çevrelerindeki insanları tarihin sayfalarına katıp, Kıbrıs tarihini tanıdıklaştırarak sahiplenmelerini, onların araştırmacı kimliğinin geliştirilmesini de hedeflemiştir. Projenin devam ettiği dönem ve sonrasında ailelerle de yakın ilişki kurulmuş ve projenin aile içi ilişkilere katkıları konusunda da dönütler alınmıştır.

10. Yrd. Doç. Dr. Stavroula Philippou'nun kitap sunumundan alıntı. 25 Ekim 2008

Sunuşa ulaşım adresi:

<http://www.ahdr.info/ckfinder/userfiles/files/stavroulla.pdf>

'İnsanlar 1950'li yıllarda kahvaltıda ne yerlerdi?' konusunda:

- 1950'lerde nerede yaşıyordunuz?
- Kiminle yaşıyordunuz?
- Hergün kahvaltı yapıyor muydunuz?
- Saat kaçta kahvaltı yapıyordunuz?
- Kahvaltıyı bir başkası ile birlikte mi yapıyordunuz?
- Kahvaltınızı nerede yapıyordunuz? Masada? Mutfakta? Yemek odasında?
- Kahvaltıdan sonra sofrayı kim topluyordu?
- Birlikte yaşadığınız kardeşleriniz, anne babanız var mıydı? Onlar kahvaltıda ne yiyorlardı?
- Kahvaltıyı kim hazırlıyordu? Nasıl hazırlıyorlardı?
- Tadı nasıldı? Seviyor muydunuz?
- Tekrar bir tabak kahvaltı alabiliyor muydunuz?
- Kahvaltınızı yemezseniz/bitirmezseniz ne olurdu? Ceza alır mıydınız?
- Kahvaltı hergün aynı mıydı? Ya doğum günlerinde? Yılbaşında? Yazın/kışın?
- Şu anki şartlarla kıyaslayınca o zamanki kahvaltı sizce daha mı sağlıklı ve zevkliydi? Sizce kahvaltılar yıllar içinde nasıl ve neden değişti? En önemli değişiklikler nelerdir?
- O zamanlardaki kahvaltı alışkanlıklarıyla ilgili size ilginç gelen başka birşey var mı? Bana anlatmak istediğiniz başka birşey var mı?

Ek 2: ÖRNEK MÜLAKAT İZİN FORMU 1

ÖRNEK MÜLAKAT İZİN FORMU [PROJE ADI]

Tarih:

Ben _____ tarih, kültür, gelenek ve mirasın korunması, saklanması ve desteklenmesi amacıyla _____ 'a/e ses ve/veya video kaydı ve yazılı kayıt aracılığı ile sözlü tarih görüşmelerini belgeleme izni veriyorum.

Görüşmeci ile paylaşmayı kabul ettiğim bilgiler yalnızca _____ , _____ ve _____ 'nın/nin belirlenmesi ve korunması için kullanılacaktır.

Sözlü tarih çalışmaları kapsamında verilen bilgiler, koruma ve saklama amaçları doğrultusunda yararlı olabileceği durumlar hariç, proje çalışanlarının dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Bu materyal, hazır olduğu zaman yalnızca eğitim ve akademik amaçlar için okunabilir, alıntı yapılabilir ve dağıtılabılır.

Bu izin, benim kayıtlarda veya transkripsiyonda geçen bilgileri herhangi bir şekilde kullanmama engel teşkil etmez.

Bu materyale aşağıdaki kısıtlamaların (eğer varsa) getirilmesini talep ediyorum:

Görüşme kaydı veya yazının bir kopyasının aşağıdaki kişiye verilmesini rica ediyorum:

Kendim

Başka bir şahıs veya STÖ veya Devlet kurumu (lütfen ne olduğunu belirtiniz.).

Görüşmecinin imzası

Görüşülenin imzası

İsim

İsim

Tercümanın imzası (eğer varsa)

Tarih

İsim

ÖRNEK MÜLAKAT İZİN FORMU¹¹ [PROJE ADI]

Bu araştırmada yer alan bir kişi olarak herhangi bir zaman haklarınızla ilgili sorunuz olursa, lütfen _____
(koordinatörün adı) ile iletişime geçiniz.

_____ 'dan (okulun adı) _____
(öğrencinin/öğrencilerin adı/adları) tarafından yapılan bu araştırma programına katılmayı kabul ettiğimi beyan ederim.

Sorularınızı veya endişelerinizi _____ 'dan (okulun iletişim bilgileri)
_____ 'a (koordinatörün adı) iletiniz.

A. AMAÇ

Bana bu araştırmanın amacının _____ (görüşülen kişi burada araştırmanın amacını
açıklamalıdır.) olduğu anlatılmıştır. Sözlü tarih görüşmeleri daha sonra diğer araştırma bilgileri ile birleştirilerek _____
_____ (görüşülen kişinin açıklaması) hazırlanacaktır.

B. SÜREÇ

1. Görüşme bir-iki saat arası sürecektir; görüşme sırasında istediğiniz anda görüşmeden çekilebilirsiniz.
2. Görüşmenin ses kaydı veya video kaydı yapılacak veya dijital olarak kaydedilecektir. Sonuçta çıkacak olan _____ 'da
(görüşülen kişi burada ne üreteceğini açıklamalıdır; ör. bir makale, belge, power point sunum), izninize bağlı olarak adınız geçebilir.
3. İsimsiz kalmayı tercih ediyorsanız, görüşme bir rumuz adıyla sunulacaktır.
4. Eğer kabul ederseniz, bu görüşmenin kaydı araştırmacılara açık olan uygun bir arşive bağışlanacaktır.

C. RİSKLER VE YARARLAR

Bu çalışma çok az risk içerir.

1. Kabul ederseniz, bu görüşmenin ses veya video kaydı _____ 'a (görüşülen kişi burada
bu araştırma sonucunun neye katkı koyabileceğini açıklamalıdır, ör. Kıbrıs; Avrupa, dünya tarihine kalıcı bir katkı) bağışlanabilir.
2. Sizinle yapılan görüşmenin ve bundan çıkabilecek çalışmaların bir kopyası size ücretsiz olarak sunulacaktır.

D. KATILIM ŞARTLARI

Olumsuz bir sonuçla karşılaşmadan, herhangi bir zaman iznimi geri çekebileceğimi ve araştırmaya katılmadan vazgeçebileceğimi anlıyorum.

- Doğrudan alıntı yapılmayı kabul ediyorum.
- İsimsiz olarak alıntı yapılmayı kabul ediyorum.
- Benimle yapılan görüşmenin uygun bir arşive bağışlanmasını kabul ediyorum.
- Benimle yapılan görüşmenin tamamının Internet'te yayınlanan bir sözlü tarih koleksiyonuna eklenmesini kabul ediyorum.

YUKARIDAKİLERİ DİKKATLE OKUDUM VE BU ANLAŞMAYI ANLIYORUM. BU ÇALIŞMADA YER ALMAYI, ÖZGÜR İRADEMLE VE GÖNÜLLÜ OLARAK KABUL EDİYORUM.

İSİM (lütfen büyük harflerle yazınız.)

İMZA

TARİH

11. Concordia Üniversitesi, Adela Reid Araştırma Etikleri ve Uyumluluk Ofisi'nin İzin Formu'ndan uyarlanmıştır:
http://storytelling.concordia.ca/oralhistory/resources/tips/consent_ko.pdf, (2 Ocak 2011).

Ek 4: ÖRNEK TEŞEKKÜR MEKTUBU

Sayın _____

Sınıfımızın yürüttüğü ' _____ ' sözlü tarih projesine koyduğunuz katkıdan dolayı çok teşekkür ederiz.

Sorularıma cevap vermek için ayırdığınız zaman ve bana yaşadıklarınızdan bahsettiğiniz için teşekkür ederim. Yorumlarınız Sözlü Tarih Koleksiyonu'muza değerli bir katkı sağlayacak olup, projemin geri kalanını tamamlamak konusunda teşvik edici olmuştur.

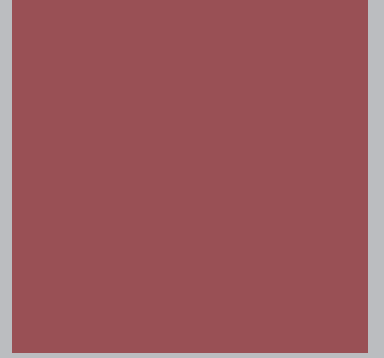
Size görüşmemizin iki yazılı kopyasını gönderiyorum: biri sizde kalması, diğeri ise eğer varsa düzeltmeler yapmanız için. Yazı, kaydetmiş olduğum görüşmemizin metnidir; fakat sizin hatalı olduğunı düşündüğünüz şeyler varsa bunları lütfen yazı üstünde düzelterip size gönderdiğim adresli ve pullu zarfa koyup 1 _____ 2011 tarihine kadar bana geri gönderiniz. Eğer sorularınız varsa, beni lütfen _____ numaralı telefonda arayınız.

Yardımlarınız için tekrar teşekkür ederim.

Saygılarımla,

_____ (buraya imzanızı atın)

_____ (buraya adınızı yazın)

Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği

ISBN: 978-9963-8991-8-0
LEFKOŞA 2011